

„Archiv für schlesische Kirchengeschichte” Bd. 36. Im Auftrage des Instituts für ostdeutsche Kirchen- und Kulturgeschichte hrsg. von Joachim Köhler. Hildesheim 1978 ss. XI+300.

Pierwszy tom „Archiv” pod redakcją ks. doc. dra Joachima Köhlera został poświęcony pamięci ks. prał. dra Józefa Gottschalka, który redagował czasopismo w latach 1968-1977. Trzeba tu podkreślić, że ks. Gottschalk jako redaktor zwrócił uwagę na publikację źródeł do dziejów kościelnych Śląska, a także przyczynił się wydatnie do tego, że atmosfera samego czasopisma zmieniała się bardzo dodatnio, czego wyrazem jest m. in. wprowadzenie streszczenia każdego tomu w języku polskim. Każdy też tom „Archiv” z okresu redakcji ks. Gottschalka został zaopatrzony w indeks osób i miejscowości.

Nowy redaktor „Archiv”, ks. doc. dr Joachim Köhler, jest znany polskim historykom z obszernej i gruntownej rozprawy na temat recepcji katolickiej reformy trydenckiej w diecezji wrocławskiej na Śląsku w XVI stuleciu¹. Przejmując redakcję czasopisma, postawił on sobie za cel zwiększenie liczby jego odbiorców, a także zmobilizowanie wokół czasopisma tych autorów, „którzy w swej działalności naukowej zajmują się przeszłością Śląska” (s. VII).

Omawiany tom „Archiv” przynosi 4 artykuły, 3 publikacje źródłowe i bibliografię dzieł ks. prał. J. Gottschalka, oraz kilka mniejszych dodatków łącznie ze streszczeniem tomu w języku polskim i angielskim. Dyrektor Archiwum Historycznego Archidiecezji Kolońskiej E. Walter w artykule pt. *Nie nazwany imiennie książę Polski w pierwszej księdze „Libri VIII Miraculorum” Cezariusza z Heisterbach* (s. 1-31), zajął się identyfikacją tego księcia, „który był człowiekiem złym, niemilosiernym i niezwykle chciwym, zrodzonym z chciwości i niemilosierdzia”. Autor doszedł do wniosku, że księciem tym był Konrad I Mazowiecki (†1247). Wywody autora zgadzają się w dużej mierze z charakterystyką księcia Konrada Mazowieckiego, skreśloną przez J. Mitkowskiego².

Polskiego historyka zakonów i kultu NMP Królowej Polski zainteresuje artykuł autorstwa G. Adriányi, J. Gottschalka i St. Swidzińskiej na temat: *Książę Władysław Opolski († 1401) i fundacje klasztorów paulińskich w Częstochowie i na Łące koło Głogówka* (s. 33-78). Artykuł dobrze udokumentowany literaturą polską, węgierską i niemiecką, kreśli sylwetkę polityczno-społeczną księcia Władysława Opolskiego, fundację klasztoru paulińskiego w Częstochowie i początki kultu cudami słynącego obrazu Najśw. Maryi Panny Częstochowskiej, fundację klasztoru pauliń-

¹ J. Köhler. *Das Ringen um die tridentinische Erneuerung im Bistum Breslau*. Hrsg. B. Stasiewski. Bd. 2. Köln—Wien 1973. Forschungen und Quellen zur Kirchen- und Kulturgeschichte Ostdeutschlands.

² J. Mitkowski. *Konrad książę mazowiecki i kujawski*. PSB XIII 584-586.

skiego na Łące koło Głogówka na Górnym Śląsku, a także ruch pielgrzymkowy ze Śląska do Częstochowy. Wydaje się, że konfrontacja ustaleń artykułu na temat obrazu jasnogórskiego i jego kultu z podobnym artykułem, jaki się ostatnio okazał w *Encyklopedii Katolickiej*, wyjdzie na korzyść tego ostatniego. Ten ostatni zresztą artykuł jest owocem głębokich studiów archiwalnych, których autorzy omawianego artykułu w „Archiv” nie mogli podjąć ze zrozumiałych względów³.

L. Radler zaprezentował artykuł pt. *Przyczynki do dziejów wsi Kalno i Bożanów, należących do klasztoru w Krzeszowie* (s. 79-97), a świetny znawca dziejów opactwa krzeszowskiego, benedyktyn Ambroży Rose, wykorzystując zestawienia personalne zakonników krzeszowskich, sporządzone przez zmarłego P. N. Lutterottiego (†1955), napisał artykuł pt. *Krzeszowscy cystersi przed i po wielkiej sekularyzacji w 1810 r.* (s. 99-130). Warto dodać, że opactwo zostało zniesione przez protestancki rząd pruski w okresie jego odrodzenia i rozwoju, a ostatni zakonnicy zniesionego opactwa wymierali po 1850 r.

W dziale „Źródła” J. Schultes z Wiednia w artykule *Śląscy studenci na Uniwersytecie w Grazu (1586-1648)* opublikował rezultaty swej kilkuletniej kwerendy archiwalnej w Grazu (matrykuły, księgi promocji, matrykuły Ferdinandeum, ordynacje i wizytacje biskupie). Ustalił on 158 nazwisk Ślązaków i podał je wraz z dokumentacją archiwalną (s. 131-157). Drugą publikacją źródłową, to korespondencja ks. Maksa Sdralka i Franciszka Ksawerego Krausa (s. 159-203). Listy te w liczbie 48 stanowią bardzo poważny przyczynek źródłowy do dziejów życia akademickiego na Uniwersytecie Wrocławskim w latach 1884-1900. Trzecia z rzędu publikacja źródłowa, zamieszczona na łamach „Archiv”, to *Wspomnienia o Schlesische Volkszeitung 1869-1944* pióra ostatniego redaktora tej gazety Jana Seipolta, zmarłego w 1977 r. Gazeta ta, założona w 1863 r. przez ks. J. W. Wicka jako „Breslauer Hausblätter”, od 1869 r. nosiła tytuł „Schlesische Volkszeitung”; została ona zawieszona w 1944 r. Wspomnienia redaktora stanowią pewien przyczynek do dziejów prasy niemieckiej na Dolnym Śląsku.

Historyka zagadnień parafialnych zainteresuje artykuł J. Kumora z Oberhausen pt. *Duchowieństwo parafialne w dekanacie bytomskim (część śląska) i pszczyńskim w latach 1601-1619* (s. 233-240). Artykuł oparty został głównie na opublikowanych dotąd protokołach wizytacyjnych z końca XVI i początku XVII stulecia. W kontekście tego artykułu należy zauważyć, że kardynał Jerzy Radziwiłł nigdy nie był biskupem krakowskim (s. 233), lecz tylko jego „wieczystym administratorem”. W zakończeniu N. Stasiewska zestawiła *Bibliografię ks. prał. Józefa Gottschalka* (s. 241-266). Odnosi się ona prawie wyłącznie do dziejów Śląska i obejmuje 245 pozycji, a w tym bardzo wartościową i najnowszą biografię św. Jadwigi Śląskiej⁴.

Omawiany tom „Archiv”, pierwszy w redakcji ks. J. Köhlera, stara się kontynuować dobre tradycje czasopisma, które zapoczątkował wielki działacz pojednania między obydwojma narodami i założyciel czasopisma ks. H. Hoffmann i które po pewnej przerwie podjął na nowo ostatni redaktor „Archiv”, ks. prał. Józef Gottschalk.

Ks. Bolesław Kumor